

Naj-nakraja se vryshtah v Pale – malkata stolica na edna razhdashta se dyrzhava, preotkrivah dobre poznatata ograda nad chervenikavokafjavoto pasishte i klateg kraka, sedejki na neja, spomnjajki si za detstvoto.

“Pale, planinska palanka na strymnite sklonove na Jahorina, se e vrjazala dylboko v pametta mi; pochti vsjako zamozhno semejstvo ot Saraevo imashe po edno selsko semejstvo v Pale, koeto pokolenie sled pokolenie noseshe v grada mljako, sirene, smetana i ovche meso za pechene. Vednyzh godishno, obiknoveno za Velikden, se otivashe pri tjah na selo, na agneshko, pecheno na ryzhen.”

No tova ne beshe obiknovena pokupko-prodazhba; s techenie na vremeto tezi semejstva ni stavaha kumove, zapisvahme decata im v uchilishte, namirahme im rabota, vodehme gi, ako trjabva, v bolnica, otivahme na svatbite i pogrebenijata im. Pristigaha obiknoveno rano sutrin, nereshitelno stojaha s kalnite si botushi vyv foajeto, s kofi mljako v ryce, i se stesnjavaha da vljazat i izpijat predlozhenoto im kafe. Bjaha ni mnogo po-blizki i ot naj-blizkite ni rodnini, koito ne vizhdahme godini nared. I sega tova selo – koj mozheshe i da synuva – po igra na sluchajnostta i sydbata, stana tochka na globusa, v kojato sa vpereni ochite na celija svjat.

Edna stara vila v kraja na gystata gora, s izgled kym razvylnuvano more ot trevi, kojato predi Vtorata svetovna vojna bila chastna psihiatrichna klinika, v kojato prez april 1941 godina e podpisana kapitulacijata na Jugoslavskata kralaska vojska, stana Prezidentstvo na Republika Srybska.

V noshtta na dvajseti sreshtu dvajset i pyrvi fevruari 1994 godina, tochno kogato iztichashe ultimatumyt na Obedinenite naciai syrbite da iztegljat tezhkoto si vyoryzhenie na

dvajset kilometra ot demarkacionnata linija, komandiryt na mestnoto podelenie nad Saraevo, edin rusokos velikan, chijto imot se namira v neposredstvena blizost, naredi da se izpeche vol na ryzhen. Tozi obiknoven bosnenski vol predizvika nezapomnen interes sred svetovnite televizionni mrezihi.

Majoryt, znachi, naredi na Vidikovac da se zapaljat tri golemi ognnja kato kladi. Tova mjasto mi beshe dobre poznato otpredi. Na Vidikovac idvahme i vodehme momichetata, v koito bjahme vljubeni, i osobeno skypi gosti, za da im pokazhem grada otgore, ot edin syvsem razlichen, neobiknoven ygyl. Da go gledash taka, oznachavashe da bydesh i malko filosof: golemite grizhi, koito ni izmychvaha dolu v тази мозайка ot sgradi i ulici, presechena ot bljaskavata sabja na rekata, stavaha drebni, pochti neznachitelni. Na tova mjasto beshe postaven i teleskop, taka che mozhehme da uvelichavame vsjaka podrobnost ot sobstvenija si zhivot prez dnite, kogato njamashe mygla i dim. A kogato tova sivo more zaleeshe kotlovinata, na Trebevich vse oshte blesteshe slynce. Chudehme se kak e vyzmozhno da se zhivee pod tozi pohlupak.

Tezi tri plamtjashti fakli sjakash pokazvaha nechutata dyrzost i inat na voinite ot planinite, koito se bjaha osmelili s tjah da draznjat taka i taka razdrznenite veche eskadrili ot amerikanski *F-16* i britanski *heriyri*, koito revjaha v noshtta nad glavite ni, chakajki signal da izsipjat smyrtonosnite si tovari. Majoryt i horata mu zhelaeha da oblekchat rabotata im, pokazvajki tochno kyde se namirat.

Otnjakyde, ot noshtnata gora, prez snega, se pojavi vyrvolica ot zheni, oblecheni v cherno, sjakash ej-sega izlezli ot njakojia antichna drama. V ryce noseha toku-shto izpecheni pogachi i sol na podnosi, peejki po onzi tyzhen planinski nachin, kato vylchici, kogato zavijat na mesechina. Veche sa izgubili naj-blizkite si v тази vojna i sega i samite te sa gotovi da prinesat

zhertva. Na ryzhena se vyrteshe ogromen vol, no rjadko njakoj se priblizhavashe da jade ot nego. Horata v uniformi, koito go pechaha, s bojnite si nozhove otrjazvaha po parche i go podavaha na vyrha na ostrieto na drugite, koito se priblizhavaha.

Gledajki v nebeto, po koeto ne se zabeljazvaha zvezdi poradi fojerverkrite iskri ot plamycite, se vslushvah v reva na samoleta, kojto leteshe syvsem nisko, i se pitah dali i za kakvo misli bezimennijat amerikanski pilot, dokato gleda tezi tri nerazumni ognjove. Dali njakoga shte razbere, che tozi narod v planinata davashe za samija sebe si pomen, symnjavajki se, che njakoj shte prezhivee, za da mu napravi, kakto e obichajat, sled chetirijset dena panihida. Verojatno, i tvyrde mlad, tozi pilot ne znaeshe nishto za obrednoto prinasjane na zhertva. Tuk, na tozi ogyn, tozi vol se prevryshtashe v sveshtenija bik Apis, ot chiito ramene se tyrkulnala Evropa. Tova e onzi syshtijat bik, kojto nahlu s roga v grazhdanskoto izkustvo na dvajseti vek, blagodarenie na Pikaso, kojto otvori obora na bikovete na Goja v *Tavromahija*.

Na ryzhena v tozi moment se vyrtjaha vsichki bikove ot opushenite steni na peshterata v Altamira; raztyrsi se granitnijat bik ot Vavilon, kojto pogalih v edna izostavena prashna tuhlarna pet godini predi тази vojna. Zavyrtjaha se Rudonja i Jablan ot Grymech, na Kochich, zaedno s bikovete ot Pamplona, koito opisva Heminguej – cjalata тази bezkrajna vyrvolica, ot kojato bezimennijat pilot e znael, mozhe bi, samo za *Tropota na stadata* ot Zen Grej, izreva kym nebeto, v koeto letjaha kauboi, jahnali bombi.

Interesno, mnogo hora sled tova me pitaha kakyv beshe vkusyt na pechenoto volsko meso, a nikoj – kakyv beshe vkusyt na smyrтта vyrhu nebcata ni, dokato chakahme da ni zatrijat.